

Input Oxfam Novib op de modernisering van de Rijksoctrooiwet

Oxfam Novib onderkent het belang van de bescherming van intellectueel eigendom om innovatiekracht te borgen en economische ontwikkeling te stimuleren. Oxfam Novib heeft als doelstelling honger, armoede en ongelijkheid de wereld uit te helpen en is zodoende wereldwijd actief op het thema 'bevorderen van voedselzekerheid'. Daarbinnen focust de organisatie zich o.a. specifiek op vraagstukken rondom intellectueel eigendom op plantenmateriaal, en het garanderen van een vrije toegang voor boeren en veredelaars tot zaden en ander plantenmateriaal.

Gewasveredelaars, groot en klein, zijn van groot belang in het ontwikkelen van nieuwe plantenrassen die nodig zijn om wereldwijd mensen van goed en voldoende voedsel te blijven voorzien. Zeker in tijden van klimaatverandering is het belangrijk dat veredelaars een vrije toegang blijven houden tot al het beschikbare plantenmateriaal om nieuwe, bijvoorbeeld aan droogte of hitte aangepaste plantenrassen te creëren. Er is een brede consensus over de wenselijkheid om gedane investeringen terug te verdienen en 'uitvindingen' (nieuw ontwikkelde plantenrassen) met intellectueel eigendomsrecht te beschermen. Nederland is in Europa een van de belangrijkste drijvende krachten geweest achter de ontwikkeling van het zgn. kwekersrecht, wat ontwikkelaars het exclusieve recht geeft op de commerciële exploitatie van hun nieuw ontwikkelde ras. Een belangrijk onderdeel echter in het kwekersrecht is de veredelingsvrijstelling. Deze bepaalt dat andere veredelaars vrijelijk kunnen beschikken over het nieuw ontwikkelde materiaal om op hun beurt nieuwe plantenrassen te ontwikkelen. Op die manier is zowel de eigenaar van een nieuw ontwikkeld ras verzekerd van de exclusieve verkooprechten van zijn vinding, als dat iedereen met veredelingsambities toegang blijft houden tot de totale hoeveelheid beschikbare plantenmaterialen om verder nieuwe rassen mee te ontwikkelen.

Het patentrecht voorziet echter niet in een dergelijke vrijstelling. Daarnaast zorgt een incomplete definitie van het begrip '*werkwijzen van essentieel biologische aard*' in de huidige wetgeving voor onduidelijkheid rondom welke werkwijzen wel en welke niet te patenteren zijn. Hierdoor is er in Europa de afgelopen jaren sprake van een groeiend aantal aangevraagde en door het Europees Octrooibureau (EPO) toegekende patenten op natuurlijke eigenschappen. Ondertussen zijn ongeveer 1.200 conventioneel veredelde plantenrassen door patenten getroffen. Dit belemmert de vrije toegang tot plantenmateriaal voor veredelaars en heeft zodoende een afschrikwekkend effect op de ontwikkeling van nieuwe plantenrassen. Bovendien zorgt het voor rechtsonzekerheid bij veredelaars, die in toenemende mate moeten nagaan of en op wiens patenten ze met hun veredelingsprogramma's mogelijk inbreuk maken.

Het probleem met de huidige octrooiwetgeving inzake de vrijstelling van patenteerbaarheid van plantenmaterialen is aldus dat 1) de formulering in artikel 54c.c te beperkt is en een aanvulling behoeft; alsook dat 2) de definitie van ‘werkwijzen van wezenlijk biologische aard’ in artikel 3.1.d niet compleet is. Hieronder volgt een toelichting en voorgestelde wijzigingen in deze artikelen:

1) Artikel 54c.c behoeft een aanvulling:

“De uit een octrooi voortvloeiende rechten zijn niet van toepassing op:

[...]

c. het gebruik van biologisch materiaal voor het kweken, of ontdekken en ontwikkelen van andere plantenrassen; ”

De beperking van de werking van een octrooi ziet hiermee nadrukkelijk enkel op de handelingen in het kader van veredeling. Wanneer biologisch materiaal met een beschermde vinding erin is gebruikt in het veredelingsproces is het echter goed mogelijk dat deze vinding ook in het nieuw ontwikkelde ras aanwezig is. Voor vermarkting van het ras is dan alsnog toestemming nodig van de houder van het octrooi op deze vinding. De gunstige werking van de verdelingsvrijstelling in het kwekersrecht wordt hiermee doorkruist, hetgeen een bom legt onder de in decennia ontwikkelde verdelingspraktijk van Nederlandse bedrijven. Om dit te voorkomen en het primaat van het kwekersrecht als beschermingssysteem in de plantenverdelingssector te bevestigen stellen wij voor de genoemde bepaling uit te breiden, bijvoorbeeld op de volgende wijze (wijzigingen schuingedrukt):

“De uit een octrooi voortvloeiende rechten zijn niet van toepassing op:

[...]

c. het gebruik van biologisch materiaal voor het kweken, of ontdekken en ontwikkelen van andere plantenrassen, *noch op het vervaardigen, gebruiken, verhandelen of anderszins ter beschikking stellen aan derden van biologisch materiaal van deze plantenrassen, of stoffen of materialen die zijn vervaardigd met gebruikmaking van deze plantenrassen; ”*

Op deze manier wordt innovatie in de plantenveredeling primair beschermd via het daarvoor bedoelde kwekersrecht, en kan het octrooirecht, gelijk het merken- en modellenrecht, gebruikt worden als beschermingssysteem voor uitvindingen rondom de plantenveredeling.

2) Artikel 3.1.d heeft een verduidelijking:

De tekst “1: Niet vatbaar voor octrooi zijn:

[...]

d. werkwijzen van wezenlijk biologische aard, geheel bestaand uit natuurlijke verschijnselen zoals kruisingen of selecties, voor de voortbrenging van planten of dieren alsmede de hierdoor verkregen producten”

borgt niet afdoende het geldende Europese verbod op patentering van plantenrassen en conventionele plantenveredelingsprocessen zoals vastgelegd in artikel 53 (b) van het Europese Patent Convent (EPC). Doordat planten verkregen via willekeurige mutagenese nu door de EPO ten onrechte als technische vinding en dus patenteerbaar worden gezien, is er in de afgelopen jaren een flinke toename geweest in het aantal patentaanvragen door zaadveredelingsbedrijven. Echter, genetische variaties in planten verkregen door willekeurige mutagenese (bijvoorbeeld door zonlicht of straling) worden al tientallen jaren gebruikt in de plantveredeling zonder dat er patenten zijn aangevraagd om de voortgebrachte planten te claimen. In het Europees recht kunnen deze niet-voorspelbare en niet-gerichte processen zodoende niet als technische uitvindingen worden beschouwd, en zouden planten verkregen via deze methode ook niet patenteerbaar mogen zijn. Zodoende zou dit artikel op de volgende manier moeten worden uitgebreid (wijzigingen schuingedrukt):

“1: Niet vatbaar voor octrooi zijn:

[...]

d. werkwijzen van wezenlijk biologische aard, geheel bestaand uit natuurlijke verschijnselen zoals kruisingen of selecties, *niet-gerichte mutagenese of willekeurige genetische mutaties die in de natuur voorkomen*, voor de voortbrenging van planten of dieren alsmede de hierdoor verkregen producten”.

Voorts zou er een waarborg in de octrooiwetgeving moeten worden opgenomen die stelt dat (de bescherming die wordt verleend door) een octrooi op biologisch materiaal dat specifieke kenmerken bezit als gevolg van een technische uitvinding, of het gebruik van dat materiaal, zich *niet* strekt tot biologisch materiaal dat deze zelfde specifieke kenmerken bezit wanneer deze onafhankelijk van de geoctrooieerde uitvinding of via een wezenlijk biologisch proces zijn verkregen. Op die manier wordt ondervangen dat ten onrechte exclusief eigendomsrecht wordt geclaimd op specifieke kenmerken in conventioneel veredelde planten of in de natuur voorkomende wilde varianten, en wordt de continuering

van het vrije gebruik van conventioneel ontwikkeld plantenmateriaal door veredelaars geborgd.